

A Jupiter légkörében hosszabb-rövidebb időközönként, váratlanul megjelenő és kifejlődő komplex légköri zavarok tapasztalhatók, melyek fejlődésének figyelemmel követése rendkívül érdekes munkaprogram, és egyben tudományos jelentőséggel is bír.

Tartós zavar a Jupiteren

A több, mint száz évre visszamenő, részletes feljegyzések arra utalnak, hogy ezek az úgynevezett "Nagy Zavarok" szoros összefüggésben vannak a Jupiter napközelségével. 1880. október 29-én W.F. Denning az NTB-ben rendkívül érdekes sötét foltok megjelenését tapasztalta, és ezek gyors,

saját mozgással rövid idő múltán látványos füzérekké rendeződtek, majd egészen 1981 végéig uralták az északi félgömböt.

Hasonló kitörések az 1903/1904, az 1914/1915 és az 1924-es láthatóság idején is megfigyelhetők voltak. A 10-11 éves gyakoriság a Jupiter Nap körüli keringésével való kapcsolatot megerősíteni látszott.

Az 1929-30-as időszakban A.S. Williams 10/11-én 158 mm-es Newton reflektorral végzett megfigyelése újabb kitöréses aktivitás kezdetére utalt s ez november 14-re R.E.V.T. Phillips szavaival élve "... minden idők leglátványosabb NTB rögei..."-nek megjelensééhez vezetett. A sötét rögök az átlagos tengelyforgási időhöz képest 2-3 perccel gyorsabban mozogtak, s már egy hét alatt teljesen átrendezték a bolygó távcsöves látványát.

Azóta is szinte rendszeresnek tekinthető a kitörések jelentkezése, igaz, ezek a korábbi évtizedekben tapasztaltaknál valamivel gyengébbek voltak. Az 1986/87-es láthatóság elején az NTB rendkívül komplexnek mutatkozott, számos rög, hasáb, füzér tarkította. Június közepére két hosszú életű, nagyon sötét rög vált megfigyelhetővé CM II 230 fok környékén. Gyors oszcilláló mozgást végeztek 5-10 fokos amplitúdóval, majd lassú retrográd irányú sodródásuk volt észlelhető. Augusztus elejétől 20-25 cm-es távcsővel fényképezhetővé váltak, vizuálisan 6-8 cm-es műszerrel is könnyen azonsíthatók voltak. Jelentkezésükkel egyidőben az NTB zavar fokozódott és a sötét foltok mellett számos világos részlet, köztük fényes ovál is feltűnt. A magyar CM-átmenet mérések gyors sodródásra utaltak, és október közepéig mintegy 50 fokos pozícióváltozást mutattak ki.

Az NTB zavar kifejlődésével párhuzamosan a Nagy Vörös Folt környéke is szokatlan jelenségeket mutatott. A BAA Planets Section 1986 augusztusi, 19. körlevelében arról tudósított, hogy a GRSH környéke letisztult, maga a GRS pedig rendkívül halvány és szintelen, mindezek ellenére szokatlanul nagy saját mozgás volt tapasztalható. Az 1985-ös CM II 21 fokról június elejére 19 fokig, június 29-ra pedig 17 fokig sodródott. Július 30-án CM II 14 fokot mértek. Időközben a GRSH "p" végénél egy villa alakú, sötétbarna felhőképződmény vált láthatóvá, az "f" vidéken pedig gyöngyfűzrszerű fehér oválok fejlődtek ki.

A szokatlanul intenzív aktivitás eredményeként az elmúlt hónapokban rendkívül sok megfigyelés készült a bolygóról. Szeptember elejére soha nem látott részletgazdagsággal ajándékozta meg a megfigyelőket. A belga és holland megfigyelések szerint a GRSH

környékén örvénylő mozgások láthatók, a japán amatőrök adatai pedig erős NTB zavarokra hívják fel a figyelmet.

Az említett okok miatt a különböző CM-átmenet előrejelzések meglehetősen bizonytalanná váltak, s ez különösen a GRSH-ra vonatkozik. A legutóbbi táblázatokban a belgák CM II 20,6 fokra végzik az előrejelzést, a BAA/PS CM II 17 fokra számol, míg az ALPO CM II 19 fokot vesz figyelembe.

Az alább közölt CM átvonulási időpontokat az októberig végzett magyar megfigyelések alapján CM II 19,7 fokra számoltuk ki. Előre kell bocsátani azonban, hogy ezektől az értékektől akár 20-40 perces eltérések is előfordulhatnak.

2.	20,9
3.	16,7
4.	22,6
5.	18,4
7.	20,1
9.	21,8
10.	17,6
12.	19,3
14.	21,0
15.	16,8
16.	22,6
17.	18,5
19.	20,2
20.	16,1
21.	21,8
22.	17,7
23.	23,5
24.	19,4
26.	21,0
27.	16,9
28.	22,7
29.	18,6
31.	20,2
január:	
1.	16,1
2.	21,9
3.	17,8
4.	23,6
5.	19,4

A Jupiter megfigyelése az elkövetkezendő hónapokban olyan lehetőséget nyújt minden bolygóészlelőnek, melyre csak igen ritkán nyílik alkalom. A teljes korongrajzokkal szemben a CM-átmenet méréseket, szín- és intenzitásbecsléseket célszerű előnyben részesíteni. A megfigyelések időtartama a lehető leghosszabb, akár több óra is legyen, hogy minél több alakzat CM átmeneti időpontját lehessen meghatározni.

A megfigyeléseket minden hó 6-ig a bolygórovat vezetőjének címére kérjük megküldeni, észlelőlapok pedig 4 Ft-os bélyeg ellében ugyancsak tőle kérhetők.

PAPP JÁNOS

Minden időadat UT-ben!

A GRS jelenlegi rendellenes aktivitása miatt a ténylegesen mért és az előrejelzett időadatok között akár egy óra eltérés is lehetséges!

A jelenlegi előrejelzés a tavalyi láthatóság és az idei láthatóság első két hónapjában mért GRS CM II 19,7 fok értékére vonatkozik!

Mars-észlelők figyelmébe!

Az egész láthatósága alatt rendkívüli légköri aktivitást mutató Mars szezonális változásai decemberben is jól követhetők lesznek. December közepétől várható fehér felhők hajnali páralecsapódások és a "kék tisztulás" jelentkezése. Az SPC mérete folyamatosan csökken, közvetlen környékén várható az antarktikus ködök rendszeres jelentkezése.

Mivel a bolygó átmérője december folyamán csak 7-8" lesz, fenti jelenségek megfigyelése meglehetősen távcső és légkörigényes. 20-25 cm-es műszerekkel 250-400-szoros nagyítást, és enyhe narancsos árnyalatú színszűrőt alkalmazva azonban már a siker reményében lehet a bolygó észlelésével próbálkozni.